

PO ZASEDANJU EVROPSKEGA SVETA V STRASSBURGU**„Južni Tirol na dnevnem redu evropske politike“****Poseben odbor za narodne manjšine - Tudi južna Koroška naj pride pred Združene narode**

Pretekli teden je v Strassburgu, kot smo že pisali, prišlo na seji Evropskega sveta do pripetljaja, ki je iznova pritegnil pažnjo mednarodne javnosti na nemško manjšino v Južnem Tirolu. Ko se je avstrijski zunanji minister Leopold Figl hotel v svojem govoru dotakniti južnotirolskega vprašanja, je skočil na noge italijanski monarhistični poslanec Lucifero in protestiral in nato je predsedujoči Belgijec Dehousse res prosil Figla, naj ne omenja manjšine, češ da to ne spada na dnevni red zborovanja.

Ker je medtem besedilo izjave, ki jo je Figl nameraval prečitati, bilo že razdeljeno častnikarjem, je Pella smatral za dolžnost, da tudi on pove svoje mnenje: Figl hoče kvariti italijansko-avstrijske odnose, je dejal zastopnikom tiska, in to »v času, ko ravno tečejo na Dunaju pogajanja, da bi se odstranili vsi vzroki trenja med obema državama«. Avstrija pri tem **potvarja pravo bilstvo vprašanja** in »celo obdolžuje Italijo, da krati južnotirolskim Nemcem njihove osnovne svoboščine. Nepotrebno je dodati«, je zaključil Pella, »kako se Italija zaveda, da je pravica na njeni strani, in kako gleda **ravnodušno na take manevre**«.

POSLEDICE PRIPETLJAJA

Kar se je zgodilo v Strassburgu, je škodovalo bolj Italijanom, ki so pripetljaj izvajali, kot Avstrijcem. Ni namreč vsakdanja reč, da se zunanjemu ministru kake države na mednarodnem uradnem zborovanju odvzame beseda ali kakorkoli omejuje svoboda govora. Da se je to primerilo Figlu, je vzbudilo splošno pozornost in radovednost: vsakdo, ki se zanima za mednarodno politiko, se je spraševal, kaj je bilo temu vzrok, in tako je postal pozoren na južnotirolsko nemško manjšino ter prišel v skušnjava, da preuči njen položaj, da ugotovi, na kateri strani je pravica.

S pripetljajem v Strassburgu se ni ukvarjalo le vse časopisje v Avstriji in Nemčiji ter se seveda zavzelo za Figla in postavilo proti Italijanom, temveč se je z zadevo pečal tudi tisk v ostali Evropi in v Ameriki. Značilno je na primer, da je zadevi posvetil pažnjo celo vodilni zunanjepolitični francoski dnevnik Le Monde, ki se drugače prav malo briga za narodne manjšine ter nikoli niti Francozom v Dolini Aoste ne posveti pozornosti.

Zavoljo bučnega pripetljaja s Figlom se je Le Monde iznenada prebudil in ugotovil, da je dogodek v Strassburgu izzval med zastopniki 15 držav »močno presenečenje«. Da bi obvestil javnost, za kaj gre, je priobčil celotno besedilo izjave, ki jo je namera-

val prebrati Figl. Tako je danes vsa Francija postala pozorna na nemško manjšino v Južnem Tirolu. Domoljubni poslanec Lucifero je torej s svojim nastopom le škodoval Italiji.

ČESTITKE TONIJU EBNERJU

Zgodilo pa se je še nekaj drugega. Da bi se Avstrijci pomirili, se je dva dni zatem na posvetovalni skupščini Evropskega sveta oglasilo k besedi več govornikov in razpravljalo o Južnem Tirolu. Tako n. pr. avstrijska poslanka Toncic in Cernetz in nato nemški poslanec v rimskem parlamentu Toni Ebner. Stališče Italije sta branila poslanec Bagini-Confalonieri in senator Azara.

Pred Evropskim svetom

Ko pišemo o razpravah pred Evropskim svetom, nas utegne kak bralec vprašati, kaj je pravzaprav ta »svet«. To je združenje 15 evropskih držav, ki so se pred 10 leti domenile, da postopoma pretvorijo razcepljene dežele naše celine v Združene države Evrope, kot so Združene države Amerike. Ustanovila naj bi se enotna evropska vojska, podrla vse carinske meje ter s časom osnoval vseevropski parlament z vseevropsko vlado.

To je bil ideal, za katerega so se zavzemali zlasti Churchill, Adenauer, De Gasperi in Francoz Schuman. Od vseh teh prizadevanj se je do danes uresničilo le to, da se je ustanovila naddržavna Jeklarska in premogovna skupnost, omogočilo enotno razpolaganje z atomsko silo s pomočjo tako imenovanega Euratoma in začelo ustvarjati zelo važno skupno evropsko tržišče, o katerem pravijo, da bo uresničeno v 15 letih.

O vseevropski vladi ni pa še nikjer ne duha ne sluha. Njen zasnitek naj bi bil odbor ministrov 15 včlanjenih držav, ki se od časa do časa sestane na tajne seje v Strassburgu, a nima nobene resnične oblasti, kajti njegovi sklepi se lahko izvedejo, samo če jih vključena država prostovoljno sprejme. Evropski svet, kateri bi moral biti bodoči vseevropski parlament, tudi nima resnične moči, ker ima zgolj **posvetovalni značaj**. Njegovi zaključki niso obvezni niti za odbor ministrov.

PRED ZDRUŽENE NARODE

Karkoli bi torej Evropski svet sklenil glede Južnega Tirola, bi ne vezalo Italije, ostalo bi samo kos papirja ter bilo gola propaganda. Zato je voditelj avstrijskih socialistov in podkancler Bruno Pittermann prejš-

Kakšen je bil učinek, se vidi že po tem, da so Ebnerju ob koncu njegovega govora čestitali ne le zastopniki Avstrije in Nemčije, temveč Velike Britanije, Belgije in Nizozemske. Še važnejše pa je, da je bil v Strassburgu ustanovljen poseben odbor, ki bo na jesenskem zasedanju poročal o položaju narodnih manjšin v Evropi na splošno ter se pri tem, kot je rekel Belgijec Struyer, baval lahko tudi z vprašanjem nemške manjšine na Južnem Tirolskem. To pomeni, da vprašanje ni bilo odstranjeno z dnevnega reda, ampak da se bo o njem še temeljito razpravljalo. Drugi »uspeh« monarhista Lucifera in ministra Pella!

njo sredo izjavil v Innsbrucku, da je treba Italiji **postaviti rok**, do katerega mora biti južnotirolsko vprašanje razčiščeno. Pogajanja se namreč brez uspeha vlečejo že od leta 1956 in ne vodijo nikamor. Če se razgovori med Avstrijo in Italijo »v kratkem času« ne zaključijo s sporazumom, je dejal Pittermann, mora Avstrija predložiti vprašanje Južnega Tirola Združenim narodom.

Stvar postaja potemtakem resna. Avstrijski vladni krogi izjavljajo, da je po pripetljaju v Strassburgu »Južni Tirol dejansko že postavljen na dnevni red evropske politike«. Če pride vprašanje nemške manjšine pred Združene narode, piše znani nemški tednik Christ und Welt, je povsem nesporno, da bo z Avstrijo potegnila velika večina članic te najvišje mednarodne organizacije: Angleži in njihovi zavezniki, ker je Velika Britanija sama morala popustiti pred kratkim v vprašanju Grkov na otoku Cipru, Sovjetska Rusija s svojimi zavezniki pa že zato, da poglubi notranja nasprotja med zapadnjaki.

Popolnoma jasno je tudi, pravi list, da bi za Južne Tirolce glasovali obenem zastopniki azijsko-afriških držav, ker so načelno nasprotne vsakemu kolonialnemu gospodstvu in zato že vnaprej na strani narodnih manjšin. Škoda bi pa od tega ne imela le Italija, temveč tudi ves zapad, ker bi Sovjetska zveza izkoristila Južni Tirol v svoje namene. To bi bila voda na mlin komunistov.

KOROŠKI SLOVENC

Avstrijski državniki so, kot je razvidno iz izjav voditeljev Ljudske stranke in socialistov, navzlic temu odločeni predložiti zadevo manjšine Združenim narodom, ako ne

Pripravljajo se na sestanek v Ženevi

Dne 11. maja se v Ženevi sestanejo, kot smo pisali, zapadni zunanji ministri s svojimi komunističnimi tovariši z vzhoda, da vidijo, ali je mogoč kak sporazum med obema nasprotnima taboroma. Ker se zapadnjaki niso še zedinili, kako je treba postopati v Ženevi z Rusi, so se v torek zbrali v Parizu zunanji ministri Amerike, Velike Britanije, Francije in Nemčije na pogajanja.

V prvi vrsti gre za to, da se premostijo nasprotja med Angleži in Nemci, zakaj Adenauer je v nekaterih rečeh nepopustljiv: nič noče na primer slišati o tem, da bi se v katerikoli obliki priznal obstoj vzhodno-nemške vlade ter se z ondrotnimi komunisti ne mara razgovarjati niti o načinu, kako naj bi se obe Nemčiji postopoma združili v eno državo. O tem, ponavlja, naj odloča le svobodno ljudsko glasovanje. Ravno tako je nasproten, da bi se ustvaril med Rusijo in zapadom pas nevtralnih ali vsaj močno razoroženih evropskih držav, med katere naj bi spadala Nemčija, kakor je že svoj čas predlagal Anglež Eden.

André François — Poncet

Podobnega mišljenja so tudi Francozi. Njihovo stališče je te dni dobro pojasnil bivši veleposlanik v Bonnu François - Poncet v pariškem dnevniku Figaro. »Napenjam se, kolikor hočem«, je napisal, »toda Bog naj mi odpusti, če ne morem razumeti«, zakaj naj bi razoroženo ozemlje med mejami Rusije in zapadne Evrope pomoglo odstraniti vojno nevarnost v svetu. S tem da se armade nasprotnih taborov odmaknejo ena od druge, dandanašnji ne dosežeš ničesar. V dobi atomskih daljnosežnih bomb so tako majhne razdalje brezpomembne.

Odločitev je v rokah odgovornih državnikov, ki žive daleč od meja v prestolnicah. Vojna in mir sta odvisna samo »od možganov teh politikov«. Umovanje Ponceta je načelno pravilno in komurkoli razumljivo, toda Angleži ugovarjajo, da je treba kljub temu vsaj deloma ugoditi željam Rusov, če ti menijo, da je pas delno razoroženih držav pogoj pomirjenja med Sovjetsko zve-

zo in zapadom. To pomirjenje pa je v današnjem napetem mednarodnem položaju edini cilj vseh odgovornih državnikov.

Kako se bodo zapadnjaki na posvetovanjih v Parizu zmenili, ne vemo. Želimo le, da bi se sporazumeli.

Kitajci v Varšavi

Istočasno je Moskva sklicala sestanek članic tako imenovanega Varšavskega zavezništva, ki je nekak posnetek zapadne Atlantske skupnosti. V poljsko prestolnico so prispeli razen zastopnika Sovjetske Rusije predstavniki Češkoslovaške, Ogrske, Bolgarije, Romunije, Albanije in Vzhodne Nemčije in tudi odposlanec — rdeče Kitajske. V Varšavi so se posvetovali, kako bo treba ravnati z zapadnjaki v Ženevi.

Prvič v zgodovini so Kitajci odločali v političnih zadevah Evrope in, ker so močni, je njihova volja nekaj tehtala. To je dokaz, kako postajajo azijski narodi vse vplivnejši v svetovni politiki. Kaj so v Varšavi sklenili, ni znano; želeli pa je, da bi vsemu nakljub prišlo v Ženevi vsaj do delnega sporazuma med vzhodnim in zapadnim svetom, da se tako odstrani nevarnost splošne atomske vojne.

NEUGNANI CHURCHILL

Winston Churchill, ki je v 85. letu starosti, je naznanil, da bo pri prihodnjih volitvah spet nastopil kot poslanski kandidat v svojem okrožju. Prvič je bil izvoljen v parlament decembra 1900, torej skoro pred 60 leti, ko se je vrnil domov iz vojne proti Burom v južni Afriki. Veliki državnik je zares moč jeklenega zdravja in neuničljive življenjske moči.

Nacistična zarota v Avstriji

V torek je dunajska policija presenetila javnost z obvestilom, da je prišla na sled razpredeni tajni organizaciji hitlerjanske mladine, ki se je zalagala z orožjem iz vojaških skladišč ter skrivoma urila v partizanskem načinu borbe. Pri aretiranih mladencih so našli tudi politično literaturo, iz katere izhaja, kakšni so bili cilji njihovega združenja.

V načrtu so imeli med drugim, da izvrše bombni napad na italijansko veleposlaništvo na Dunaju ter začnejo s partizanskimi boji na meji Južne Tirolske z Avstrijo. Z vsem tem so nameravali pritegniti pozornost mednarodne javnosti na položaj nemške manjšine pod Italijo. V zaroto so vpleteni nekateri podčastniki avstrijske vojske in zato se za zadevo močno zanimajo tudi vojaška oblastva.

Policija je pri preiskavi dobila v roke seznam tajnih članov, ki so skoro gotovo razširjeni tudi v ostalih pokrajinah države in ne le na Dunaju. Med njimi so po vsej verjetnosti zlasti Korošci, kajti Koroška je že od nekdaj žarišče najbolj strupenih in nasilnih nemških nacionalistov, kar bridko čuti na svoji koži zlasti ondodna slovenska narodna manjšina.

Velika francoska pridobitev

V jedrskem središču Marcoulu so pred dnevi dogradili velikansko elektrarno na atomski pogon, ki proizvaja 130 tisoč kilovatov struje. Atomski električni tok so že napeljali tudi po stanovanjskih hišah, kar se je prvič dogodilo na evropski celini. Francoski listi proslavljajo dogodek kot veliko pridobitev domače tehnike.

Mao Ce Tung je odstopil

Voditelj rdeče Kitajske Mao Ce Tung je odložil mesto predsednika republike. Za njegovega naslednika je kitajski parlament, ki šteje 1.157 poslancev, izvolili Liu - Šao - Sia, in sicer enoglasno, kot je pač v totalitarnih državah navada.

Liu - Šao - Si je 60 let star in ravno tako kot Mao sin kmečke družine. Prebil je mnogo let v Moskvi, kjer se je tako prešinil z načeli Marksa in Lenina, da je postal najpomembnejši ideološki pisatelj kitajskih komunistov. Moč je malo znan v inozemstvu, ker se je držal bolj v ozadju, od koder pa je zmerom močno navdihoval politično stranke in države.

Njegova izvolitev za državnega poglavarja ne pomeni, da je moč Mao - Ce - Tunga v zatonu, zakaj Mao je še vedno najbolj vplivna osebnost med kitajskimi komunisti. Razen tega je Mao ostal voditelj stranke, ki je v komunističnih deželah najvišja in edina gospodarica države. Politika rdeče Kitajske ostane zatorej nespremenjena.

1. maj - praznik mladosti in dela

Je zadobil zadnja leta v našem mestu resen, zaskrbljen značaj. Najvažnejši tržaški gospodarski problemi so ostali nerešeni, glavne industrije, kot n. pr. ladjedelniška in strojna, so kljub blažilnim injekcijam v zastoju in odpusti z dela vnašajo v delavske družine skrb in strah pred bodočnostjo. Pristaniški promet naglo pada in tudi to bodo najprej občutili delavci. Trst in tržaško delavstvo gledata negotovi bodočnosti naproti, če ne bodo storjeni za gospodarsko obnovo Trsta kaki izredni ukrepi.

Življenje slovenske manjšine v tukajšnjih krajih pa je v največji meri pogojeno prav od socialne varnosti delavske plasti.

„Južni Tirol na dnevnem redu evropske politike“

(Nadaljevanje s 1. strani)

pride v doglednem času do sporazuma z Italijo. Tako daleč so torej stvari že pritrane! Kdo je za to odgovoren? Po našem v prvi vrsti razne rimske vlade, ker na pritožbe južnotirolskih parlamentarcev, obrazložene v obširni spomenici, leta in leta **niti odgovorile niso**, kaj še, da bi z Južnimi Tirolci pričele razgovore ter skušale notranjepolitični spor na miren način doma poravnati.

Tako so demokršćanski voditelji sami zakrivali, da so se Južni Tirolci naposled obrnili na dunajsko vlado, drugo podpisnico De Gasperi-Gruberjeve pogodbe, in da se Avstrija sedaj pripravlja predložiti spor Združenim narodom, **četudi sama očitno zapostavlja in tlači manjšine na svojem ozemlju.**

Avstrijci so silno užaljeni, ker je Pella izjavil v Strassburgu, da se Italija glede Južnega Tirola zaveda »svoje dobre pravice«, ter odločno odbil obtožbo, da se nemški manjšini celo »kratijo osnovne svobosčine«. Toda kaj je Figl nedavno rekel o koroških Slovencih? Izjavil je, da je **Avstrija dala Slovencem že več, kot jim je po mirni pogodbi dolžna dati.**

EDINO ZDRAVILO

Figlova izjava bije v obraz resnici in pravici in jo zato imajo vsi Slovenci in Jugoslovani za drzno izzivanje. Avstrija ni do danes še izpolnila svojih obvez do slovenske in hrvatske manjšine ter je povrh še **potvorila duh in črko mirovne pogodbe**, saj je z najnovejšim šolskim zakonom prikrajšala naše koroške brate **še za tiste jezikovne pravice, ki so jih doslej že imeli.**

Razen tega prihajajo zadnji čas iz Koroške pritožbe, da se je raznarodovanje manjšine razširilo celo na versko in cerkveno področje!

In kaj naj rečemo o nezaslišanem socialnem pritisku, ki ga je ves državni in pokrajinski uradniški stroj izvajal pred meseci na naše starše, naj ne prijavijo otrok k slovenskemu pouku? In kaj o grožnjah, da bodo sicer vrženi iz služb ali celo izseljeni iz domačije?

Da bi se nemški nacionalisti streznili, bi bilo potrebno eno edino zdravilo: najprej poročati o vseh teh stvareh manjšinskemu odboru Evropskega sveta, nato pa postaviti **dunajski vladi rok, do katerega naj začne z Jugoslavijo pogajanja o mirni rešitvi spora.** Če do določenega roka Avstrija ničesar ne ukrene, naj se vse nezakonitosti in vsa nasilja zoper slovensko manjšino predložijo v razsojo Združenim narodom!

Od Atlantskega oceana do Chicaga

V soboto so odprli morda najvažnejšo prometno zvezo Amerike. Po 5 letih trdega dela so z velikanskim stroškom 300 milijard lir zgradili številne prekope, ki vežejo reko Sv. Lovrenca, izlivajočo se v Atlantski ocean, s tako imenovanimi Velikimi jezери na skrajnem severu države. Parniki bodo pluli od oceana po reki Sv. Lovrenca in od tod po prekopih 4000 kilometrov daleč v notranjost dežele naravnost do vele mesta Chicaga, ležečega ob Velikih jezerih.

Nova vodna pot je izredne gospodarske važnosti, ker ne bo treba več prekladati rud in jeklenih izdelkov na železnice. Tovornina se bo zelo pocenila in s tem tudi izdelki. Odslej bi potnik lahko stopil na parnik v Trstu ter izstopil na suho v Chicagu.

150 TON PAPIRJA DNEVNO

Pred dnevi je dospel v Trst finski veleposlanik v Rimu Asko Ivalo ter v spremstvu generalnega komisarja Palamare in drugih oblastnikov obiskal mogočno tovarno papirja v Štivanu. Prav te dni je namreč preteklo eno leto, odkar so tovarno spustili v obrat in je že dosegla polno proizvodnjo.

Glavne stroje je podjetje nabavilo na Finskem. Veleposlanik Asko Ivalo je ravnatelju papirnice dr. Ferraru izročil visoko odlikovanje, katero mu je v priznanje za uspešno sodelovanje podelila vlada Finske.

V tovarni proizvajajo dnevno po 150 ton časopisnega papirja, ki ga kupujejo mnogi italijanski dnevnikarji. Pri delu je zaposlenih 250 delavcev. Tovarna je ena največjih v Italiji in Evropi.

V bližini papirnice so te dni dogradili tudi termoelektrično centralo z zmogljivostjo 150 milijonov kWh.

Sovjetska taktika

V Beogradu so prejšnji teden zborovali odposlanci vseh delavskih strokovnih zvez Jugoslavije. Na zasedanje so prišli tudi zastopniki sindikatov iz inozemstva, med temi iz Italije in Sovjetske Rusije, čeprav so odnosi med Moskvo in Beogradom precej napeti.

Še bolj pa je iznenadil poslušalce ruski odposlanec Prohorov, ko je v nagovoru dejal, da sovjetsko ljudstvo iskreno želi čedalje ožjih vezi in bratstva z Jugoslavijo, katero se mora v bodočnosti poglobiti in razširiti. Udeleženci so se spraševali, kaj pomenijo te nepričakovane prijateljske besede. Nič drugega kot politično taktiko prebrisanega Hruščeva.

Usihajoči Foster Dulles

Moči za rakom obolelega ameriškega državnika Dullesa polagoma ugašajo. Zdravniki so upali, da bodo z žarki mogli zaustaviti širjenje raka v vratu, a se jim ni posrečilo. Znaprej dajejo bivšemu zunanjemu ministru samo taka zdravila, ki lajšajo njegove bolečine.

Kako je Dullesovo stanje žalostno in obupno, je razvidno tudi iz tega, da je k bolniški postelji prihitel njegov sin Avery, ki živi kot jezuit v Rimu. Oče je protestant, sin je pa prestopil v katoliško Cerkev ter postal duhovnik v jezuitskem redu.

KROZEK SLOVENSKE IZOBRAZENICE V TRSTU vabi na sestanek, ki bo v petek, 15. maja, ob 20.30 v Trstu, ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje: dr. Stojana Brajše:

»RUSKI MESIJANIZEM«

Potres v Karniji

V nedeljo popoldne so v okolici Tolmeza, središču Karnije, zabeležili pet močnih potresnih sunkov, ki so povzročili več deset milijonov lir škode na poslopjih. Za srečo ni bilo smrtnih žrtev, vendar je prebivalce zajel tolikšen strah, da so noč med nedeljo in ponedeljkom prebili pod milim nebom. Bali so se namreč, da se bo potres ponovil.

Sunki so bili tako močni, da so nastale široke razpoke v zidovih hiš, šol, otroških vrtcev in cerkva. Zrušili so se dimniki, popokali stropi, na tla je popadala strešna opeka, ki je ponekod laže ranila mimoidoče. V neki gostilni so s polic zletele vse steklenice likerjev, vina in drugih pijač ter se vse razbile. Neko gospodinjico je v sobi kar dvignilo od tal, da je nato brez moči telebnila na pod. V Terzu, vasici nad Tolmezzom, so zvonovi s silo udarili drug ob drugega, cerkev se je stresla v temeljih ter bila poškodovana.

V ponedeljek so se zbrali vsi župani od potresa prizadetih vasi ter naprosili vlado, naj jim priskoči na pomoč. Potresne sunke so zabeležili tudi na Goriškem, Vipavskem in v Trstu.

Prva nagrada za Spacala

V soboto so odprli v Benetkah tretjo biennialo italijanske grafike, na katero je bilo povabljenih 140 najboljših umetnikov iz vse Italije, ki so poslali nad 400 del.

Prvo nagrado za grafične liste v tehniki ksilografije je prisodilo razsodišče našemu rojaku, slikarju Lojzetu Spacalu. Cestitamo!

Po svetu

SOVJETSKA ZVEZA — V moskovsko cirkuško šolo se vsako leto prijavi več tisoč fantov. Sprejetih pa je le 150.

FRANCIJA — Tujskoprometna revija L'Hôtellerie piše, da so Nemci na bolj priljubljeni turisti v Franciji, češ da dajejo dobro napitnino, medtem ko so Angleži nezaupljivi, Američani mnogozahtevni, Italijani pa radi barantajo.

NEMCIJA — Zahodna Nemčija ima od vseh evropskih držav največ trgovin, v katerih se odjemalci sami postrežejo. Vseh skupaj jih je zdaj 9.000, računajo pa, da bo konec leta 15.000 takih prodajalnih.

Najbogataša oseba v Portorju je industrialec A. Krupp, na drugem mestu pa je kancler Adenauer. Tako je ugotovil poizvedovalni zavod Gallup.

NORVESKA — Ker so tukajšnji zobni zdravniki polovico cenejši kot švedski, si ljudje živče ob meji hodijo popravljati zobe na Norveško. Švedski zdravniki so zato prisiljeni seliti se iz obmejnih pokrajin v notranjost dežele.

AMERIKA — Pred kratkim so v nekem hotelu v Albanyju zborovali predstavniki policije zvezne države Colorado. Ze ob začetku zasedanja so tatovi odnesli iz hotelske blagajne 300.000 lir!

VENEZUELA — V mestu Maracaibi je neki zobni zdravnik napadel na ulici 42-letnega Javierja Gonzalesa in mu iz ust vzel zlat zob. Tako je ravnal, ker mu Gonzales zoba ni plačal.

IZRAEL — Vdovi ameriškega predsednika Roosevelta so iz Izraela poslali v dar kamelo. Zival pa se je morala vrniti domov, ker po ameriških carinskih predpisih velblodom ni dovoljen vstop v Združene države.

ANGLIJA — V Londonu je te dni opravil šoferski izpit 39-letni Dereck Brown, čeprav je na izpitih bil padel že trintridesetkrat. Res zavidanja vreden vztrajnež!

Tržaškega

TRŽAŠKI MESTNI SVET IMA NOVO VEČINO?

V ponedeljek je tržaški mestni svet zaključil razpravo o proračunu za leto 1959, ki izkazuje, kot smo poročali, okrog 5 in pol milijarde lir dohodkov in nad 7 milijard izdatkov, tako da znaša primanjkljaj nad eno in pol milijardo lir. Za predlog odbora je glasovalo 32 svetovalcev, in sicer demokristjani, republikanci, socialni demokrati, neodvisneža Tolloy in Borghese ter dr. Agneletto. Proti je glasovalo 24 svetovalcev (komunisti, socialisti, fašisti, liberalci in dr. Dekleva).

Današnji občinski odbor, ki ga sestavljajo demokristjani in republikanci, nima v svetu večine, temveč lahko z gotovostjo računa na podporo samo 29 svetovalcev. Ker pa je za odobritev proračuna potrebnih najmanj 31 glasov, si je moral odbor poiskati vsaj dva priložnostna zaveznika, kajti drugače bi zašel v hudo krizo. Nazadnje se je pa izkazalo, da mu je uspelo dobiti celo tri podpornike, in sicer oba neodvisneža ter predstavnika Slovenske liste dr. Agneletta. Vsi trije so med drugim izjavili, da glasujejo za predlog odbora, ker žele preprečiti, da bi prefektura mestni svet razpustila ter občini spet imenovala komisarja.

Proti proračunu se je odločno postavil zlasti liberelec dr. Morpurgo, čigar stranka je bila lani izključena iz vladne večine. Odboru je liberalni svetovalec očital, da bo proračun odobren le »z glasovi neodvisnežev in predstavnika Slovencev«. Kako bo o tem sodilo je vprašal, »italijansko občinstvo«.

Očitke dr. Morpurga je odločno zavrnil bivši socialni demokrat prof. Dulci. Ta je med drugim izjavil: »Slovenci so na našem ozemlju stvarnost in je zato naša pravica in dolžnost, da jim pomagamo.«

Tako pomembno in pošteno izjavo bi Slovenci radi slišali ne samo iz ust marksista prof. Dulcija, temveč zlasti iz ust kakega predstavnika Kršč. demokracije, ki je danes na oblasti in ki bi zato Slovincem ne samo z besedami, temveč z dejanji lahko pomagala. Toda o tem so župan Franzil in tovariši molčali kot grob.

Svetovalec dr. Dekleva je pa izjavil, da bo glasoval proti proračunu, ker ta ne jemlje v poštev osnovnih gospodarskih vprašanj mesta in ker odbor ni sprejel njegovih predlogov v korist tukajšnjih Slovencev.

»MAJENCA« V DOLINI

Za Dolinčane je »majenca« največja vaška prireditelja. »Majenca« ji pravijo zato, ker v tem času cvete španski bezek ali majnica in ker se vse godi v mesecu maju. Za potek praznika se zanimajo vsi vaščani, a glavno besedo imajo fantje. Ti morajo skrbeti, da bo prireditev dobro uspela. Delo je sicer vsako leto enako, vendar si je treba vselej izmisliti nekaj novega, privlačnejšega in zanimivejšega. Lani je poleg mlaj in razstave domačih vin privabil v vas ogromno množico gostov kvintet Avsenik.

Prvo nedeljo v maju je tradicionalni ples pod mlajem. Vse priprave se na tihem izvrše v soboto, to je en dan pred prireditvijo. Na predvečer se pa na »Gorici«, to je

na vaškem trgu iznenada pojavijo »lentjena« (drog), naprave za dviganje droga, košata češnja, pomaranče, limone in kolači. V dobri uri že vise na češnji okrog 500 kg pomaranč. Fantje nato dvignejo drog, nanj obesijo češnjo, pomaranče, limone in kolače ter okrog 5. ure zjutraj pod mlajem zapojejo: Eno drevce mi je zraslo, drevce zeleno...

V nedeljo in ponedeljek zvečer je pod mlajem ples. V torek se proti večeru zbere v Dolini veliko ljudi, ki ob zvokih domače godbe prisostvujejo podiranju mlaja.

Dolinski fantje in dekleta vabijo na tradicionalni

»PLES POD MLAJEM«

ki bo v nedeljo, 3. maja, od 15. do 19. in od 20. do 24. ure. V ponedeljek bo ples od 20. do 24. ure.

IGRA KVINTET AVSENIK

Zadnji avtobus za Trst odpelje iz Doline ob 24. uri.

Otroci tedaj planejo na pomaranče. Najhitrejši jih seveda največ nabere. Nato je še licitacija droga, češnje ter ostalega lesa in lepe slovenske zabave je konec.

KONCERTA

INVALIDSKEGA PEVSKEGA ZBORA

Invalidski pevski zbor iz Ljubljane, ki prav te dni obhaja 15. obletnico in ima za seboj slavno preteklost, priredi v nedeljo, 10. maja, dva koncerta, in sicer ob 15.30 na Opčinah ter ob 18.30 na Kontovelu.

Zbor je imel doslej nad 600 koncertov in gostoval po več državah v Evropi ter tudi v Trstu. Kot zvest tolmač melodij, ki so se rodile v najtežjih časih vojne, nam posreduje izredno prijeten glasbeni užitek.

RAZSTAVA CVETLIC

V soboto so v prostorih Pomorske postaje v Trstu otvorili VI. mednarodno razstavo cvetlic, ki sta jo priredili Tržaška trgovinska zbornica in Ustanova tržaškega velesejma. Slovesni otvoritvi je prisostvoval tudi minister za kmetijstvo Rumor in drugi oblastniki. Minister je v kratkem govoru poudaril, da je cvetličarstvo v Italiji važna gospodarska panoga, saj obsega površina, na katerih goje cvetlice, okrog 10 tisoč hektarov, letni dohodek cvetlic pa cenijo na 28 milijard lir vrednosti.

Na razstavi sodelujejo številna cvetličarska podjetja iz Italije in iz tujine. Pod okriljem Tržaške pokrajine razstavljajo tudi slovenski cvetličarji iz naše okolice. Razstava bo odprta do prihodnje nedelje.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU

V nedeljo, 3. maja, ob 17. uri v dvorani na stadionu

Prvi maj

Sremac-Kosar

POP CIRA IN POP SPIRA

V sredo, 6. maja, ob 20.30 v Prosvetni dvorani na

Opčinah

Leopold Lahola

MADEZI NA SONCU

V četrtek, 7. maja, ob 17.30 na Kontovelu

Josip Tavčar

PEKEL JE VENDAR PEKEL

Virgilu Ščeku v spomin

O nasilstvih in krivicah, ki so se godile našemu nezaščitenemu ljudstvu, smo bili na žalost prisiljeni domala vsak dan pisati v Edinosti, ker niso bile plod naše domišljije ali slovenske preganjave, ampak vsakomur vidna gola resničnost. O njej molčati je bilo nemogoče. Tega nismo smeli niti kot časnikarji niti kot Slovenci in ljudje, pa naj je

35.

Dr. E. BESEDNJAK

glavno fašistično glasilo Il Popolo di Trieste še tako grozilo Edinosti in njenim urednikom, naj »pazijo, kaj delajo«.

Sklenili smo bili, da bomo svojo dolžnost izvrševali da kraja, pa naj se zgodi karkoli s tiskarno in našimi osebami.

Tako smo tiste dni poročali tudi o vpadu v Lonjer in zastraševanju njegovega prebivalstva.

»KDO JE STRELJAL NA NAS?«

V nedeljo, 17. aprila, se je okoli poldneva pojavila v Lonjerju skupina oboroženih mladencev, korakajoč skozi vas ob prepevanju raznih bojnih pesmi in vzklikajoč Gabrielu D'Annunziu, ki je bil tiste čase s silo zasedel Reko. Medpotoma se je eden iz družbe odstranil in zgubil v gornjo stran vasi, od koder je kmalu zatem počil strel iz revolverja. Kdo ga je oddal, je bilo več kot očitno.

Nasilniki so imeli tako povod, da se znejejo nad nedolžnim prebivalstvom: nemudoma so krenili proti središču vasi, mahajoč z revolverji. Nekateri so vihteli v drugi roki še bombo. Na preplašene prebivalce so se drli s hinavskim vprašanjem: »Kdo je na nas streljal?« Nato so vdrl v hiše, preiskujoč prostore, ljudi in pohištvo, češ da morajo odkriti, kje je orožje.

Položaj je postajal čedalje nevarnejši, ker so moškimi nastavliali samokrese na prsi in na slepo streljali v zrak. Najbolj ogrožena sta bila Avguštin Čok in Karel Gombač, proti katerima so kar naravnost spustili nekaj strelcev, ki bi ju bili mogli zadeti. Preostalo jima ni nič drugega, ko da zbežita. Žensk in otrok se je seveda polastil preplah, jokaje so se razpršili na polja in v gozd, da se rešijo iz nevarnosti.

Ker Lonjerci niso plašljivci, se je bilo le njihovi treznosti in hladnokrvnosti zahvaliti, da se nišo postavili nasilnežem v bran. S tem so prihranili vasi pravo gorje, kajti pretiž je nesreča z nedoglednimi posledicami.

ZASTRAŠEVANJE POSTOJNE

V isti številki je Edinost priobčila tudi opis iz Postojne, v katerem je povedano, kako so fašisti praznovali ustanovitev prve podružnice svoje stranke — Fascio di Combattimento — v tem čisto slovenskem mestu. Il Popolo di Trieste se je hvalil, da je bila ustanovitvena slavnost z dne 13. aprila povsem mirna in dostojna.

Kako je bilo v resnici, je pa pojasnil dopisnik. Dvajset minut pred 23. uro je štiri-desetorica oboroženih črnosrajčnikov pridrela v gostilno, kjer so se običajno zbirali postojnski slovenski izobraženci. Drli so se na vse grlo: »Eja, eja, alalà! Abbasso, porchi ščavi!« — (Dol s slovenskimi svinjami!) Čeprav je bila psovka močno žaljiva, ni nihče od gostov zgubil ravnotežja. Vsi so ostali mirni tudi zavoljo tega, ker so fašisti

(Nadaljevanje na 5. strani)

== Dopisi iz Goriške ==

GORISKI MESTNI SVET

Na seji goriškega občinskega sveta, ki je bila v sredo prejšnjega tedna, so najprej razpravljali o predlogu komunista Battella in socialista Pizzula, naj se dajo na razpolago sredstva za nadaljnja gradbena dela Krmnsko-gradišanskega namakalnega konzorcija in zlasti obsoške električne centrale. Hkrati naj se ukine komisarska ter izvoli čimprej redna uprava konzorcija.

Predstavniki krščanskih demokratov Calderini se je sicer izrekel načelno za redno upravo, a poudaril, da bi takojšnje volitve današnje stanje konzorcija le poslabšale; zato je predlagal resolucijo, ki na splošno poziva oblastva, naj čimprej ukrenejo, kar je potrebno, da se vprašanje reši.

Ker Battello in Pizzul nista hotela umakniti svojega predloga, ga je dal župan na glasovanje; zanj sta glasovala pa le oba predlagatelja. Calderinovo resolucijo pa so podprli vsi drugi svetovalci, Battello in Pizzul sta se glasovanja vzdržala.

Svet je nato rešil nekaj tekočih upravnih zadev. Odobril je nakup novega avtomobila za pobiranje smeti, za katerega bodo potrošili 8 milijonov 250 tisoč lir; sklenil kupiti od Danila Marušiča 73 kv. m zemljišča po 1000 lir v ulici Carso v Standrežu ter odobril nakup nekaj zemlje ob vhodu na goriški grad.

Svet je nadalje izvolil za leti 1959-60 novo gradbeno komisijo, ki bo sestavljena iz inženirjev Fabjanija, Schiozzija in Delnerija, arhitekta Malnija, geometra Bressanija in stavbnega mojstra Faganelija. Ob tej priliki je župan v imenu občinskega sveta izrazil slovenskemu inženirju Fabjaniju, ki se je rodil v Štanjelu, prirčna voščila, ker je v sredo, 29. t. m., dopolnil 94. leto starosti.

Svet je nato soglasno odobril nakup stavbnega prostora na bivšem živinskem trgu, ki je last pokrajine ter stane 2 milijona 607 tisoč lir; prostor bo odstopila občina državi, da na njem zgradi stanovanjsko hišo zlasti za družine iz ulice Ascoli, stanu-

IZ STEVERJANA

Števerjanska mladina vabi Goričane in Tržačane na praznovanje 1. maja, ki bo v petek popoldne med našimi borovci.

joče sedaj v nezdravih prostorih; prav tako je privolil v izplačilo 100 tisoč lir stolnici za njen pevski zbor; svet je nadalje odobril 4 milijone 600 tisoč lir za ojačanje razsvetljave v raznih mestnih ulicah.

Na seji, ki je bila prejšnji petek, sta odbornika dr. Terenzio in Moise prečitala poročilo o novem mestnem regulacijskem načrtu.

V začetku seje pa je predstavnik krščanskih demokratov Calderini prvi spregovoril o prazniku osvoboditve, ki so ga v soboto obhajali po vsej državi. O prazniku je spregovorilo še nekaj drugih svetovalcev, med njimi monarhist Pedroni, ki je tudi ob tej priliki stresel svoj strupeni žolč na Slovence.

IZ PEVME

Briške vasi potrebujejo javno tehniko

V Novem listu smo že večkrat zahtevali, naj goriška občina zgradi v mestu vsaj še eno javno tehniko za kmetovalce iz Podgore, Grojne, Pevme, Štmavra, z Oslavja in s Solkanskega polja. V imenu kmetovalcev, ki so zaprosili naše uredništvo za pomoč, smo svoj čas pisali, naj se tehniko zgradi v bližini čezsoškega mostu pri Pevmi. Upali smo, da bo tej nujni potrebi slovenskih prebivalcev, ki razen Števerjancev vsi spadajo pod goriško občino, zadoščeno že v letošnjem proračunu. Bili pa smo bridko razočarani, ker se naše pričakovanje ni izpolnilo. Naše razočaranje je toliko večje, ker ni bila za slovenske potrebe v proračunu določena niti ena lira. Zdi se nam, da slovenski predstavniki ne bodo mogli več dolgo glasovati skoro za vse predloge večine v občinskem svetu, če bo odbor tako brezbržno zanemarjal potrebe našega delovnega ljudstva.

Mestna občina nikakor ne more zahtevati od naših kmetovalcev, da svoje pridelke vozijo k tehnici na bivšem Senenem trgu ali celo v Ločniku, ker je po mestnih ulicah velik promet. Znano nam je, da so naši občinski svetovalci skušali to vprašanje rešiti že v okviru letošnjega proračuna, a jim je bilo odvrnjeno, da bi to delo preveč stalo. Prepričani pa smo, da je slovenska okolica, odkar Gorica obstaja, že toliko žrtvovala, da bi ji lahko mesto vrnilo vsaj drobtinico svojega ogromnega socialnega dolga. Treba je le malo čuta za socialno pravičnost! Zato naj občina za naše kmetovalce, ki živijo v severnem delu mesta, zgradi novo javno tehniko pri mostu čez Sočo ali na vogalu poslopja v ulici Bocaccio, ki ga je pred kratkim sklenila preurediti, kar jo bo stalo 4.5 milijona lir. V bližini poslopja je namreč dovolj prostora za tehniko.

IZ PODGORE

V nedeljo so na Kalvariji nad Podgoro slovesno blagoslovili tri križe, ki so jih postavili na pobudo bojnikov iz Romagne. Križi so bili porušeni za prve svetovne vojne. Cerkvene obrede je opravil goriški prošt dr. Soranzo. Po slovesnosti so se udeleženci zbrali na goriškem gradu, kjer je bilo več priložnostnih govorov.

KULTURNA PRIREDITEV

Dramski odsek S.K.P.D. je v soboto zvečer in v nedeljo popoldne uprizoril pretresljiv moderni misterij »Kajnov angel« v treh dejanjih z uvodno besedo, ki jo je napisal L. Santucci in prevedel J. K.

V igri so nastopili angel, Adam, Eva, Kain, Abel in tri verne duše. Občinstvo je obakrat napolnilo dvorano. Podajanje misteriev je izredno težavno in večkrat zelo tvegano ter zahteva od igralcev velik napor. Da je neizrekljivo tajinstveno in tragično vsebino igre še precej dojelo, je občinstvo dokazalo s svojim mirnim in trajno napeitim zasledovanjem odrskih prizorov in z navdušenim ploskanjem igralcem, ki zares zaslužijo priznanje.

Virgilu Ščeku v spomin

(Nadaljevanje s 4. strani)

bili oboroženi z žilavkami in samokresi, deloma pa tudi s palicami, ki so imele na konicah svinčene kroglice. Zadostovalo bi bilo, da začno opsovani domačini protestirati, pa bi začele peti po njih palice in žilavke.

Ker se pa nihče ni dal izzvati, so črnosrajčniki po 20-minutnem razsajanju odšli iskat svojo srečo drugam.

»POJDI TE V LJUBLJANO!«

Priredili so obhod po mestnih ulicah, počej bojne popevke in izzivajoč Slovence: »Pojdite, svinje, v Ljubljano, če hočete imeti slovenske šole!« so vpili. »Postumia è italiana e italiana resterà!« — (Postojna je italijanska in italijanska ostane!) Skupina slovenskih fantov, ki se je nahajala v stranski ulici, je v odgovor zapela lepo domačo pesem, kar je seve fašiste silno razjarilo.

Planili so za njimi, a fantje so se medtem razkropili na vse strani, hiteč proti svojim domovom. Črnosrajčniki so za njimi streljali, ujeli pa le enega ter ga neusmiljeno pretepli. Naposled so se prikazali orožniki. Toda namesto da bi fašistične razsajače pozvali k redu, so aretirali — napadenega Slovenca! Uklenili so ga v verige in gnali proti zaporu. Fašisti so zvezanega fanta med potjo v ječo pred očmi orožnikov klofotali.

Pozneje so karabinjeri zaprli še enega slovenskega mladeniča, češ da je imel pri sebi kuhinjski nož. Drugi dan so orožniki izvršili v Postojni po raznih slovenskih družinah hišne preiskave, da bi odkrili kje orožje, katerega pa seveda niso našli, ker ga nikjer ni bilo. Razburil jih je kuhinjski nož tistega fanta, videli pa niso samokresov fašistov: niti čuli strelav, pokajočih proti zakonitim predpisom po Postojni.

SPET SO POSKUSILI NAPASTI TISKARNO

O vseh stvarih smo v Edinosti morali poročati, čeprav je Il Popolo di Trieste žugal, naj pazimo na posledice, ter so fašisti skušali svoje grožnje tudi z dejanji uresničiti.

Tako je v četrtek, 21. aprila, prodrlo opolnoči kakih sto fašistov iznova pred našo tiskarno v ulici Sv. Frančiška. Mi smo bili ravno poglobljeni v tiho uredniško delo, ko se je iznenada začulo na ulici oglušujoče žvižganje in vpitje: »Abbasso i ščavi! A morte i ščavi! Evviva l'Italia!« To je naznanjalo, da se fašisti bližajo. Da bi se uredniki in tiskarski delavci odstranili iz poslopja in spravili na varno, je bilo že prepozno. Ni preostalo drugo kot mirno in hladnokrvno čakati, kaj se bo zgodilo.

Imeli smo pa srečo, da je tisto noč bila v tiskarni znatno ojačena straža, ker se je v bližini vršil shod fašistov. Orožniki in vojakki so se pripravljali, da se napadalcem odločno postavijo po robu. Ko so fašisti uvideli, da trdne obrambe ne bodo mogli zlomiti, so odnehali ter se odstranili, vzklikajoč svoje bojno geslo: »Eja, eja, alalà!« (Dalje)

(Opomba: V opisu napada na Narodni dom pri Sv. Ivanu smo v eni zadnjih števil rekli, da so fašisti tedaj pretepli nekega slovenskega mladeniča do nezvesti. Medtem smo ugotovili, da je bil tisti mladenič sedanjí učitelj na Opčinah Milan Jereb. Na pomoč mu je priskočil Franc Udovič, sedaj trgovec v Trstu. Ur.)

Beneška Slovenija

IZ ČEDADA

Naše mesto je po drugi svetovni vojni pretrpelo v trgovini hudo škodo, ker je izgubilo okoli 40 odstotkov odjemalcev, to je kupcev z Bovškega, Kobariškega in Tolmškega. Škode ne bo mogel povsem popraviti niti videmski sporazum, čeprav moramo priznati, da je dogovor našemu mestu mnogo koristil. Od vseh industrij deluje v Čedadu edino še cementarna, medtem ko so morale druge obrate ukiniti. Tudi obrt se pri nas slabo razvija, kmetijstvo pa je tudi na slabem. Ker ni dovolj delovnih mest za domačine, si mora mnogo občanov iskati vsakdanjega kruha v tujini.

Zato ni čudno, da je gospodarsko stanje našega mesta slabo in da je bila občina prisiljena uvesti celo vrsto dodatnih davkov, ki naj pomagajo kriti primanjkljaj. Saj mora občina samo za uboge, za bolnike in brezposelne letno izdati okoli 26 milijonov lir.

S temi razlogi je mestna uprava utemeljila zahtevo, naj se tudi Čedadu prizna značaj pasivne občine, kakor jo prizna zakon z dne 9. julija 1957 v Beneški Sloveniji vsem občinam, ki imajo manj kot 10 tisoč prebivalcev. Po tem zakonu imajo obrtniki in mali industrijski znatne olajšave, saj jim ni na primer treba 10 let plačevati dohodninskega davka; to velja za industrije, ki zaposlujejo manj kot 100 delavcev.

Potrebo, da se zakon raztegne tudi na Čedad, so predstavniki mesta predložili tudi ministru za trgovino in industrijo Colombu, ki se je pred dnevi mudil v našem mestu.

IZ DREKE

Po nemarnosti živinozdravniške oskrbe se je že pred meseci v naši občini razpasla med živino huda kužna bolezen. Prvi primeri bolezni so se pojavili že lani konec julija. Tedaj je g. Namor Ferdinand iz Trin-

kov kupil novega bika, ki je okužil vse krave, katere so prišle z njim v dotiko.

Živinorejci so o bolezni takoj obvestili občino. Prišel je sicer živinozdravnik, a žal ni obiskal vseh hlevov, kjer je bila okužena živina, kakor bi bila njegova dolžnost. Zato se je bolezen vedno bolj širila in se še danes. Kmetje so tarnali za pomoč. Želeli so, da pride k njim pokrajinski živinozdravnik, a ni ga bilo.

Tako že šest mesecev razsaja po dreških hlevih huda bolezen, za katero je zbolelo nad 100 krav, tako da je bilo že nad 5 milijonov lir škode. Kmetovalci z obupom in skrbjo gledajo v bodočnost, ker je živinoreja v Dreki glavni vir dohodkov.

Oblastva se pa za obup kmetovalcev prav nič ne zmenijo. Ko se je sredi marca zbralo 20 kmetov iz Dreke, od Trinkov, iz Prapotnice, Kraja in Brega, so občinski poglavarji, katerim so hoteli predložiti svojo bedo, poslali nanje orožnike iz Klodiča, češ da ne smejo združeni braniti svojih pravic. Tako ravnanje občinskih poglavarjev, ki so jih kmetje sami izvolili, je vse obsodbe vredno. Dolžnost občine, pokrajine in vlade je samo ena: nemudoma naj nudijo hudo prizadetemu prebivalstvu vso potrebno pomoč. Pokupijo naj vse bolne krave dreških vasi, razkužijo naj vse hleve in dajo naj kmetovalcem novo, zdravo živino. Če bodo oblastva to storila, jim bo revno in mirno dreško ljudstvo hvaležno.

Obupni krik dreških vasi po hitri pomoči smo povzeli po Matajurju.

Dopisi iz Goriške

IZ SOVODENJ

Predpreteklo nedeljo je umrl 39-letni domačin Ivo Tomsič, mlad in skrben gospodar, mož in oče. Podlegel je zavrtni bole-

zni, ki si jo je nabral že na bojišču v Afriki in zlasti še v težavnih partizanskih borbah. Več časa je bil v bolnici, a vsa zdravniška pomoč ni nič zaleгла. V soboto pred smrtjo so ga pripeljali domov, kjer je bil previden s svetimi zakramenti za umirajočce. Zapustil je v globoki žalosti ženo Danico, roj. Petejan, in 7-letnega sinčka Edija.

Pogreba, ki je bil v ponedeljek popoldne, se je udeležilo ogromno število vaščanov pa tudi mnogi prijatelji in znanci iz okolič ter iz Gorice; pred krsto so nosili dolgo vrsto vencev. Lahko rečemo, da tolike udeležbe ni bilo že dolgo pri kakem pogrebu v Sovodnjah.

Naj bo blagemu pokojniku, narodno zavodnemu in globoko krščanskemu možu dobri Stvarnik bogat plačnik. Njegovi užaloščeni ženi in sinčku ter sorodnikom izrekamo globoko sožalje. Sožalju se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

IZ DOBERDOBA

V soboto popoldne je napravila skupina 6 mladih fantov iz Tržiča izlet na naš Kras. Ob jezeru so našli majhen čoln in se hoteli v njem prepeljati na nasprotni breg. Ko je vsa šestorica stopila v čoln in se je ta oddaljil od brega, se je pa prevrnil in vsa šestorica se je znašla v vodi. Trije so kmalu priplavali na breg, eden izmed njih, in sicer 15-letni Alfio Pizzo, pa se je slekel, spet skočil v vodo ter privlekel na breg še 12-letnega Bruna Ferra.

Utonila sta pa 9-letni Sandro Fonio in 15-letni Mario Vescevi.

Orožniki iz Doberdoba in Jamelj so ob 17.30 obvestili o nesreči Rdeči križ v Tržiču in tamkajšnje ognjegasce. Štiri fantke, ki so si rešili življenje, so odpeljali v tržiško bolnico, ker so bili vsi prestrašeni in premrzni, a so bili drugi in tretji dan že poslani domov.

Nesrečna umrla fantka so pokopali v ponedeljek ob obilni udeležbi tržiškega meščanstva, ki ga je huda nesreča globoko pretresla.

79

V SONCU IN SENCI

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Valovi butajo

V svoji dolgi vladarski dobi se je ta zadnji močnejši cesar na avstrijskem prestolu upiral vsaki politični reformi in popustljivosti. Vdal se je navadno šele takrat, ko je bilo prepozno in ni mogel zaježiti toka. Ta poteza njegovega vladanja je izvirala iz njegovega značaja, ki je tudi v zasebnem življenju odklanjal vsako novotarijo.

Na dvoru ni trpel nobene kopalnice. Kadar je bil potreben kopeli, je šest slušničarjev drsalo v spalnico veliko leseno kad. Trije so zlivali po cesarskem telesu mrzlo vodo, trije pa toplo. Tako je delal njegov ded, tako tudi on na stara leta. Ko je cesarica Elizabeta zahtevala kopalnico, jo je doseгла šele po daljšem družinskem prepiru.

Prav tako tudi ni trpel telefona. Pač pa je bil zelo navdušen za brzojav. Vsak dan je odpošiljal najmanj po sto brzojavk. V

vsakem svojem gradiču je imel poseben brzojavni urad za osebno rabo.

Mrzil je tudi dvigala in avtomobile. Pač, samo enkrat se je z njim vozil na ljubo angleškemu kralju Edvardu VI., ko je ta prišel 1906 na obisk v Ischl. Po tisti vožnji se je zaklel, da ne bo nikdar več sedel v avto.

Svoje mnenje je imel tudi glede mode. Nadvojvodinjam je predpisal, da se morajo tako oblačiti, kot je bila moda pred tridesetimi leti. In res so se nosile v zabavo hudomušnim Dunajčanom kot prava strašila. Elizabeta je skušala dvorno nošo malo modernizirati, a dvorne tetke so jo začele opravljati, da je liberalka in pregrešna nečimernica. Sebi in svojim generalom je na cesar predpisal, da morajo nositi tesno se prilagajajoče hlače. Seveda je bila posledica, da niso mogli obleči spodnjih hlač. Pa nič za to, če je pri nagli ježi zadaj kaj

počilo, samo da so ustregli cesarsko kraljevim ukazom.

Cesar Franc Jožef je ostal ob razsulu svoje družine osamljen sredi dvorjanov in ministrov, ki so strumno stali pred njim kot vojaški novinci, samo da so se ohranili na oblasti. Vladarja, utrmljenega v svojo absolutistično — očetovsko politiko, so potrjevali v mnenju, da pravilno krmari avstrijsko barko skozi razburkano morje vsesplošne nezadovoljnosti narodov v monarhiji. Zato ni cesar niti najmanj dvomil, da, tudi če valovi nezadovoljstva butajo ob njegov prestol, ga nikoli ne bodo spodkopali.

Kaj pravice narodov! Kaj njihova socialna in kulturna zaostalost! Po sloviti avstrogrski pogodbi iz leta 1867, ki je monarhijo razdelila v dve polovici, bodo Madžari že opravili z nemirnimi Hrvati, Srbi in Romuni, Nemci pa v zapadni polovici z ostalimi Slovani in Italijani. Tako so računali na Dunaju. Madžari so se znali dobro prilagoditi politiki raznarodovanja. Po novih volilnih pravilih je 51 odstotkov nemadžarskega prebivalstva dobilo komaj pet sedežev v budimpeštanskem parlamentu, kjer so jih imeli Madžari nad 400.

(Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

BORIS PAHOR:

„Onkraj pekla so ljudje“

Ta obsežni Pahorjev novi roman je potreboval kar štiri leta, da je prišel iz tiska. Ni znano, zakaj ga je Državna založba Slovenije tako dolgo držala v miznici kakšnega svojega urednika. Delo je bilo namreč napisano že okrog leta 1954. Štiri leta sicer niso bogve kaj, vendar pa imamo vtis, da je bila ravno v preteklih štirih letih prekoračena nekaka nevidna in neobčutna duhovna meja, ki loči dvoje zelo različnih odnosov do časa in dogajanja, ki ga Pahor opisuje v romanu »Onkraj pekla so ljudje«. Prepričan sem, da bi Pahor danes precej drugače napisal ta roman; do snovi bi imel drugačen, bolj odmaknjen in svobodnejši odnos.

V resnici imamo občutek, kakor da ga je pisal še pod moro strašnega dogajanja v nemškem koncentracijskem taborišču, kjer je glavni junak romana — mlad slovenski izobraženec iz Trsta, Igor Suban po imenu — preživel zadnje leto vojne. Zato ima delo značaj dokumenta in obtožbe. Človek je prikazan v tistem strašnem času kot slučajno preživela človeška naplavinna, nekaka preživela in skoro anahronistična priča dni, katere skušajo vsi čim prej pozabiti ali pa sploh nočejo verjeti v tisto, kar se e takrat dogajalo. Anahronistič ost svojega položaja čuti njegov junak sam, ko se kar ne more znajti med živimi ljudmi in se le obotavlja vrača spet v življenje. Življenjski sokovi le težko prodirajo v njegove izsušene žile, ki so prepletale le še kosti. Šele zdravo, vedro, živahno francosko dekle ga s svojo ljubeznijo spet vrne v življenje in mu vlije novega zaupanja vase ter novega življenjskega poguma.

NA PRELOMNICI ČLOVESKE ZGODOVINE?

V Igorju Subanu se je spričo vsega tega groznega, kar je preživel v taborišču, porodilo nekako podzavestno in zato tem močnejše prepričanje, da so pomenila tista vojna leta dokončno in odločilno prelomnico svetovne zgodovine. Bil je prepričan, da se bo iz tistega kaotičnega dogajanja porodil nov čas, nov svet pravice in boljšega človeštva. Ko pa po koncu vojne pride iz taborišča, se zelo začudeno zave, da se na svetu v bistvu pravzaprav ni veliko izpremenilo. Le v malokom čuti isto nujno pripravljenost in pričakovanje pečesa boljšega. Ljudem se zdi naravno, da se razvija povojno življenje tako, kakor se pač razvija. In njegov junak ostane sam, tragično osamljen sredi povojnih ljudi. Le tista mlada francoska bolničarka je nekak most med njim in resničnostjo. Sam blodi med živimi ljudmi kot nekak mesečnik, duševno bolj med tistimi, ki so umrli v taborišču kot žrtve nečloveškosti, kakor pa kot človek, ki mu je dano doživljati novo povojno stvarnost, do katere ohrani le pasivno radovednost oziroma pravico, da jo tolmači.

Nekateri kritiki očitajo Pahorjevemu junaku zaradi tega nelepe poteze značaja in se jim zdi »človeško nesimpatičen«. Morda zato, ker je preveč pasiven, premedel, preveč poln strahotnih prividov, namesto da bi se vedro »vrgel na delo« za uredničenje novih političnih in socialnih idealov. Vse premalo je podoben mlademu partizanskemu junaku povojnega slovenskega pripovedništva, z brzostrelko čez prsi in s točno izdelanim ideološkim programom — junaku, za katerega je vse jasno in ki lahko poljubno izključuje in vključuje čustva in spomine v sebe ter regulira svojo duševno temperaturo. Pahorjev junak pa je junak v narekovajih — je samo človeška naplavinna, ubog, reven ostanek človeka, ki se je rešil iz nacističnega pekla nazaj med ljudi in bi jim bil rad enak, pa ne more. Rad bi bil tako veder in imel tako zaupanje v življenje kot oni — pa ne zna. Zato po svoji ideološki udarnosti in krepki delovni volji res ni enak idealnim junakom našega leposlovja, in ne tako simpatičen, a je zato — resničen; je človek ali tisto, kar je ostalo od človeka, ki je prešel skozi nacistični peklo, in ne shema, tvor revne domišljije in bujne idejnosti književnikov. Kot tak je morda najresničnejši, najbolj človeški in zato tudi za mnoge — najbolj simpatičen junak povojnega slovenskega pripovedništva, pa četudi le junak v narekovajih. Njegova človeška revščina in anahronističnost spričo junakov z brzostrelkami čez prsi in propagandnimi brošurami v žepih je gniljiva in pristna.

OSTAL JE NA ONI STRANI MEJE

Res pa je, da bi Pahor danes prikazal tega svojega bivšega interniranca nekoliko drugače, ali bolje rečeno, videl bi ga drugače, medtem ko ga je zdaj pustil na oni strani duhovne meje, ki sem jo v začetku omenil. Pustil ga je v zmoti, da je pomenil boj med fašizmom in tistim svetom, ki je čutil človeško, dokončni in odločilni spopad med silami dobrega in slabega, ali če hočemo, napredka in reakcije; pustil ga je v napačnem prepričanju, da je povojni svet le nekak bastardni sad tistega boja in da bi moral biti v resnici vse drugačen, če bi hotel biti vreden žrtev, ki so padle zanj; v prepričanju, da je bila zamujena edinstvena priložnost za prerod človeške družbe. Ni mu dal doživeti spoznanja, da tisti boj med silami zlega in dobrega, napredka in reakcije, nasilja in svobode ne bo nikoli do konca izbojevan, dokler bodo ljudje živeli na tem svetu, in da se je prav z zadnjim dnem vojne vnel za boj na novo, na novih osupno spreminjenih in preobrnjenih frontah. V tem novem boju je tudi njegov prispevek važen, prispevek človeka s strašnimi izkušnjami o tem, kaj je nasilje in kaj pomeni svoboda.

Nedvomno bi bil Pahorjev junak s takim spoznanjem in z občutkom, da ima njegovo življenje zdaj prav tak pomen in da je njegov prispevek v boju za svobodo prav tako važen, kot je bil važen v boju proti fašizmu, bolj simpatičen. Bil bi bolj odprt življenju in bolj usmerjen v bodočnost kot nagnjen nad preteklost, bolj odločen in moški in ne tako poln kompleksov ter občutka nemoči in anahronističnosti. Toda napisan je bil pač iz iskrenega doživljanja in čuten a nove povojne stvarnosti ter v času, ko niti on sam niti njegov avtor še nista prebolela duševnega pretresa zaradi tistega svojega prehoda skozi peklo, in tako ga moramo vzeti takega, kakršen je — iskren, nezlagan, reven človek, ki je omočen spet pritaval iz pekla, da se je znašel v — zdravilišču, jetičen.

NIC NI DO KONCA IZBOJEVANEGA

Toda iz sanatorija pelje njegova pot naravnost v življenje in verujemo, da ga bo tam zapustila groza, v katero je še ujet, in se bo zavedel, da ni v življenju nič dokončnega, nič do konca izbojevanega in odločnega in da hrani življenje še vse možnosti, preizkušnje, veselje in žalost tudi zanj. Na tej strani tiste duhovne meje presoja moč zdaj prvi povojni čas le kot čas prehoda, le kot uvod v novo poglavje človeške in naše narodne zgodovine in ne kot epilog poslednjega boja, kaj šele poslednje zmage.

Spričo vsega tega pa je Pahorjev roman vendar velika, spoštovanja vredna pisateljska storitev. Prišel bi v zadrego, če bi mu moral najti primero med obsežnejšimi slovenskimi romani, ki so izšli po vojni. Edino, kar mu manjka, je tista filozofska razsežnost, ki ni istovetna z ideologijo in ne z modrovanjem in iz katere edino je možno pregledati in preceniti kako človeško stanje v njegovem resničnem pomenu. Pahorjev junak je živ človek, in prav zato, ker ga je Pahor prikazal preveč od blizu, tako rekoč pri zdravniškem pregledu, se nam zazdi v svoji fiziološki revščini beden in nesimpatičen — iz daljše perspektive pa je morda eden izmed tistih, ki so prav zaradi tega, ker so bili najgloblje ponižani in razžaljeni v svojem človeškem dostojanstvu, poklicani za to, da učijo rodove, ki prihajajo, spoštovanja in ljubezni do človeka in — do svobode.

S tem romanom je Pahor dokazal, da se ne giblje v krogu in da lahko pričakujemo od njega še kaj velikega. Svetujemo pa mu, naj se odpre tudi za človeške izkušnje drugih in naj se ne omejuje na avtobiografsko snov, ker tako nujno zožuje področje, iz katerega se hrani njegova umetnost. Avtobiografičnost je ječa za ustvarjalno domišljijo.

M. Z.

6. številka Literarnih vaj

Izšla je 6. številka Literarnih vaj, tega prikupnega dijaškega lista, ki izhaja že deseto leto. Res pa je, da se le počasi razvija in da v svojem desetem letu ni bistveno drugačen od prvih let svojega izhajanja. Zdi se, kot da je dokončno obstal pri sedanji obliki, izza katere je občutiti vse premalo prizadevanja za izboljšanje in izpopolnjevanje. Zunanja oblika (razen platnic), tisk, način urejanja, rubrike — vse je skoraj neizpremenjeno. Ali bi ne bilo lepo, če bi se predstavile Literarne vaje vsaj s 1. številko enajstega letnika v novi obliki, vsaj kar zadeva uredniško stran, in dokazale, da se tudi one z mladino vred razvijajo in rastejo?

Glavni sodelavci 6. številke so Lučka Komac, ki nadaljuje povest »Tako je moralo biti«, neki Dosi (drugi del psevdopima predstavlja najbrž tiskarsko napako), Pavel Metzel s prijetno in duhovito napisano humoristično črtico »Prijetelji« (toda ali po Milčinskem res nihče ne zna povedati v slovenščini nič več smešnega brez uporabe srbskega sloga in besed, n. pr. človek-moški?), Metka Kacin s povestjo »Spomini«. Vesna in Riko Adamič, ki je objavil pesem »Sebi«. Vili Hajdnik ocenjuje Pahorjev roman »Onkraj pekla so ljudje«, dr. Janko Jež pa knjigo prof. Artura Cronie »Per la conoscenza del mondo slavo in Italia«. Zapimiv je predelek: Film, le slovenščina je ponekod precej šibka (n. pr. »Film Beg v verigah je zmagal dva Oskarja« namesto: je dobil dva Oskarja). Čudno, da profesorji-uredniki, ki zaslužijo sicer vse priznanje, take napake spregledajo.

Z linorezi so okrasili številko Smiljan Cesarec, Boris Volk, Vojka Strgar (lep »ex libris«), Marino Luxa (isto), Vera Oblak (isto), Pavel Morej, E. Zerjal in prof. Avgust Cernigoj.

Po tekmovanju tržaških pevskih zborov

Prve tri nedelje v aprilu je bilo tekmovanje tržaških pevskih zborov. Nastopilo jih je osem. Po prvih dveh izločilnih tekmovanjih na stadionu 1. maja in v Borštu so se nam v nedeljo 19. aprila, v Avditoriju predstavili zmagovalci s prvih treh nastopov, in sicer zbori s Proseka-Kontovela, iz Padrič, Doline in Bazovice.

Ocenjevalna komisija je dodelila prvo mesto pevskemu zboru s Proseka-Kontovela, drugo in tretje pa zboroma iz Bazovice in Doline ter četrto zboru iz Padrič.

Naj takoj omenimo, da so že v organizaciji tekmovanja bile precejšnje pomanjkljivosti, kot na primer premajhna dvorana v Borštu, kjer si mogel komaj dihati, kaj šele peti; negotov nastop napovedovalke, ki je neodločno, pretiho, skoraj neslišno občinstvu predstavljala pevske zборе, pevovodje in naslove pesmi, njihovih avtorjev pa večkrat ni niti omenila; nedosledno je bilo nadalje zadržana komisijske, ki je kolebala, preden je zavzela dokončno stališče, kako naj se posamezni zbori ocenjujejo.

Preenolichen je bil tudi spored, saj je več zborov poleg obveznih pesmi izvajalo isto pesem, čeprav imamo Slovenci izredno bogato zakladnico narodnih napevov. Ker je tekmovanje imelo namen poživiti pevske zборе in narodno pesem in ker so bili

vsi zbori s Tržaškega, bi bilo prav, da bi v sporede vnesli več tukajšnjih slovenskih pesmi (kar so nekateri zbori sicer skušali storiti), namesto da bi izvajali splošno obrabljene, čeprav lepe pesmi.

Kljub pomanjkljivostim pa lahko mirno trdimo, da je prireditev zadovoljivo uspela. Saj si nismo mislili, da je na Tržaškem toliko zborov. Vsi so se marljivo in vestno pripravili in se nam lepo in resno predstavili. Nekateri so dosegli zavidljivo višino umetniškega podajanja, da nas lahko dostojno predstavljajo na kateremkoli tekmovanju. Razveseljivo je tudi, da so zbori sestavljeni iz pretežno mladih ljudi. Po njih bo naša pesem živela v bodočnosti, po njih se bo ohranil zaklad, ki nas bo obvaroval pred tujimi vplivi in uvoženimi okusi, kateri razvoju te panoge slovenske glasbene umetnosti čisto bolj škodujejo kot koristijo.

Omenili smo nekaj svetlih in temnih strani komaj minulega tekmovanja, ker želimo, da bi organizatorji nadaljevali s prirejanjem tako koristnih tekmovanj, in ker želimo spodbuditi pevce in njih pevovodje k vztrajnemu in navdušenemu delu. S tem se bodo odpravile napake in se bodo vsi zbori postopno bližali umetniški popolnosti, tako da bo vsako tekmovanje zares praznik slovenske pesmi.

Zo.

GOSPODARSTVO

ATOMSKA ENERGIJA IN KMETIJSTVO

V kratkem preteče 14 let, odkar so spustili prvo atomsko bombo nad japonsko mesto Hirošimo ter ga uničili. Takrat je človeštvo spoznalo, kakšne ogromne sile so nakopičene v malem atomu, ki je najmanjši znani del tvarine — materije. Obupno pa bi bilo, če bi ta do takrat neznana sila služila samo v vojne namene, to je za uničevanje človeštva. Toda danes skušajo uporabiti atomsko ali jedrsko silo predvsem v miroljubne namene, se pravi v dobrobit človeštva. Tako sedaj že deluje nekaj elektrarn na atomski pogon, druge pa se gradijo. Trenutno je taka električna sila še vedno dražja kot vodna ali toplinska, a upati je, da se bo cena z naglim napredkom in izpopolnitvijo naprav v kratkem izravnala in da se bo pozneje elektrika iz atomov dobivala po znatno nižji ceni. Tako bi bila človeštvu zagotovljena zadostna količina gonilne sile.

Jedrsko ali atomsko silo začenjajo izkoriščati tudi v kmetijstvu, in sicer zato, da bi:

a) izrabljali jedrske centrale (elektrika);

b) obžarevali pridelke in hrano ter jih s tem konzervirali. Jedrsko obžarovanje uniči namreč vse drobnoživke živalskega in bakterijskega izvora;

c) uporabljali jedrska obžarovanja za pridobivanje novih in donosnejših vrst rastlin ter koristnih živali (genetika);

č) uporabljali obžarjene in obžarjajoče prvine (elemente) za različna agronomska preizkuševanja ter tako zvišali rastlinsko in živalsko proizvodnjo.

Jasno je, da bo preteklo več časa, preden bomo imeli prodorne uspehe, ker raba in uporaba jedrske energije ni še izpopolnjena. Toda že sedaj je gotovo, da bo jedrska sila v kratkem izdatno prispevala k napredku kmetijstva.

NOKOTA — ŽALUS

Imamo zemlje, na katerih detelja, predvsem lucerna ali večna detelja (erba medica), prav slabo uspeva. Dobro je, da na teh zemljah lucerno zamenjamo z nokoto (furlanski »jalus«), katero imenujemo tudi rožičkasto deteljo (lotus corniculatus, ginestrino).

Nokota zažene v zemljo močno srčno korenino, nad zemljo pa ima delno poševno rastočo, deloma stoječa stebelca. Ne občuti posebno niti mraza niti suše ter uspeva na vsakršnih tleh. Je zelo trpežna in traja več let kot lucerna, daje zelo tečno krmo in čeprav njen pridelek ni tako velik kot lucernin, jo moramo prištevati med najbolj priporočljive detelje, zlasti v mešanici za dolgotrajne ali stalne senožeči.

Umljivo je, da nokota daje tem višji pridelek, čim ugodnejša so tla, na katerih raste. Pred setvijo ji moramo pognojiti s superfosfatom, kalijevo soljo in tudi z žveplenokislom amoniakom (solfato ammonico), v naslednjih letih pa predvsem s superfosfatom in kalijevo soljo: kot vse detelje tudi nokota črpa iz zraka dušik in s tem bogati zemljo. Prvo leto — to je v letu setve — nokota ne da posebnega pri-

delka, od drugega leta dalje pa je pridelek popoln. Navadno jo kosimo trikrat na leto, in sicer takoj, ko je večina detelje v cvetju. Krma je zelo tečna za govejo živino in od tako hranjenih krav dobimo lepo rumeno maslo.

Če sejemo samo nokoto, potrebujemo za 1.000 m² površine 2.5 kg semena. Potrebujemo bi ga manj, če bi bilo vse seme kaljivo, pa ni nikdar nad 60%. Priporočljivo je, da nokoto sejemo med druge žlahtne trave, predvsem med angleško ljuljko in pasjo travo, katerima primešamo tudi nekaj travniške bilnice in mačjega repa.

PERUTNINARSTVO NI POSTRANSKA PANOGA...

Iz uradnih podatkov izhaja, da v Italiji redijo 84 milijonov glav perutnine. Ni jasno, kako so izračunali to številko, a najbrž je prenizka, kajti na trg pride mesečno nad 8 milijonov piščancev, katerih vrednost znaša 60 milijard lir letno. Če upoštevamo, da dobijo v Italiji precej milijard tudi za jajca in meso odraslih živali in da mnogo perutnine in jajc porabijo sami proizvajalci, kar ne pride v uradne številke, lahko mirno sklepamo, da perutninarstvo letno prinaša nad 100 milijard kosmatega dohodka.

Upoštevanja vreden je tudi dohodek, ki ga od perutninarstva imajo naše kmečke

gospodinjke, čeprav se ni naša kokošereja nič ali pa prav malo modernizirala.

Pustimo za sedaj vprašanje primernih kurnikov v stran in pogledimo samo, kakšna je pravilna krma. Ni namreč vseeno, ali je piščanec gojen za trg v 5 tednih ali v 3 mesecih. Čim pozneje doseže piščanec teže 1 kg, tem slabše plača svojo krmo. Tega se naše gospodinjke že začno zavedati in zato opažamo, da vedno bolj segajo po taki krmi, ki vsebuje vse potrebne snovi za hiter in enakomeren razvoj živali.

Tudi v našem kmečkem perutninarstvu napredujemo, kar je koristno zlasti za gospodinjstvo.

KAJ JE Z REJO SVILOPREJK?

Leta 1958 je v Italiji znašal pridelek svilodov nekaj nad 7 milijonov kg, ki so jih dobili iz 87.000 unč semen. Doseženi izkupiček je presegal 4 milijarde lir, in sicer 700 do 750 lir za kg belih, 500 do 550 lir pa za kg rumenih svilodov.

Največ sviloprejk gojijo v pokrajinah Videm in Treviso, kjer imajo skoraj 2/3 celotnega pridelka. Slovenski pridelovalci svilodov so predvsem na Goriškem in v Beneški Sloveniji, a žal gojenje nazaduje iz leta v leto. To pa ni prav, saj je murv še vedno dovolj in, če zredimo sviloprejke iz ene unče, zaslužimo v nekaj tednih dela 60 do 70.000 lir, kar ni ravno malo. Kdor ima primerne prostore — pred leti so jih imeli mnogi — in kdor ima doma količaj proste delovne sile, naj ne opusti starega in dobičkonosnega dela. Goji pa naj japonske križance, ki dajejo dražje svilode.

Slovenske športne prireditve v Trstu

NAMIZNOTENISKI TURNIR

Pripravljalni odbor je priredil turnir ping-ponga za člane in novince. Na končni lestvici članov so se na prva mesta uvrstili igralci, ki so dobro znani zaradi uspehov na prejšnjih turnirjih. Prvo mesto si je zasluženo priboril Merlak, ki je s svojo odlično obrambno in napadalno igro zmagal v vseh srečanjih. Izenačeno, zelo borbeno in do konca negotovo je bilo srečanje med Grbecem in Rudolfom. Grbcu, ki ga odlikuje gotova igra v napadu, se je končno posrečilo odpraviti nasprotnika. Kovačič je zaigral dobro le proti Rudolfu. Srečanja v prvi finalni skupini so se tako zaključila: Merlak - Rudolf 2:0; Grbec - Kovačič 2:0; Merlak - Kovačič 2:0; Grbec - Rudolf 2:1; Merlak - Grbec 2:0; Rudolf - Kovačič 2:0. V drugi skupini so udeleženci dosegli tele uspehe: Milič - Hrevatin 1:2; Hrevatin - Cesarec 2:0; Hrevatin - Širca 2:0; Cesarec - Širca 1:2; Milič - Širca 2:1; Milič - Cesarec 2:0. Tekme tretje skupine so se pa tako zaključile: Sosič - Svetlič 2:0; Sosič - Posega 2:0; Sosič - Ukmar 2:1; Posega - Ukmar 0:2; Ukmar - Svetlič 2:0; Svetlič - Posega 0:2. **Končna lestvica članov:** 1. Merlak, 2. Grbec, 3. Rudolf, 4. Kovačič, 5. Hrevatin, 6. Milič, 7. Širca, 8. Cesarec, 9. Sosič, 10. Ukmar, 11. Posega in 12. Svetlič. Izmed moštev je prvo mesto zasedla ekipa Skedenja. Druge so se tako razvrstile: 2. Skamperle, 3. Pregarc, 4. Taborniki in 5. Prosek.

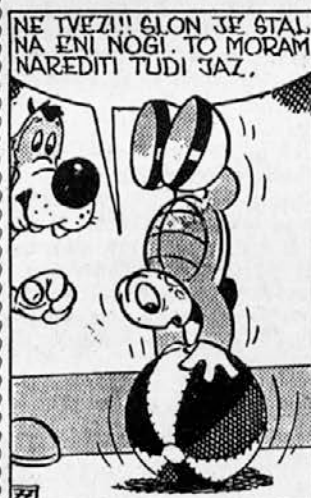
Med novinci je zaslužen dosegel največji uspeh 10-letni Milič s Proseka. Vsi Prosečani so na splošno dobro zaigrali in od prvih 12 mest zasedli kar sedem. V prvi skupini je Bucaj premagal Stoko (2:1). Lepo je bilo srečanje med Miličem in Bucajem. Izid 2:0 v korist Miliča je pravičen, saj je njegova igra navdušila vse prisotne. Milič je brez večjih težav odpravil tudi Stoko (2:0). Izidi srečanj druge skupine so bili tilde: Bole - Bogatec 2:1; Puntar - Bogatec 1:2; Puntar - Bole 0:2. Igralci tretje skupine so dosegli tele izide: Lavriha - Širca 1:2; Lavriha - Rebula 0:2; Lavriha - Starc 0:2; Rebula - Starc 1:2; Starc - Širca 2:0; Rebula - Širca 2:1. **Končna lestvica novincev:** 1. Milič, 2. Bucaj, 3. Stoka, 4. Vrša, 5. Bole, 6. Bogatec, 7. Puntar, 8. Jerkog, 9. Starc, 10. Rebula, 11. Širca in 12. Lavriha. Društveno nagrado je osvojilo moštvo Proseka.

SREČANJE V ODBOJKI IN ATLETIKI

Tržaški taborniki so ob 5. obletnici ustanovitve društva priredili meddruštveno športno tekmovanje, na katerem je sodelovalo približno 100 športnikov. Sedem moštev (Društvo slovenskih srednješolcev, AK Jadran, Skedenjsko prosvetno društvo, Skamperle A in B ter Taborniki A in B) se je potegovalo, da bi zasedlo čimboljše mesto. V odbojki je bilo prvo srečanje med Jadranom in Taborniki B. Zmagalo je moštvo Tabornikov z 2:1 (14:16, 15:9, 15:12). V prvi tekmi je zaigral lepo zlasti Delfar (Jadran), v dveh naslednjih dvobojih pa so Taborniki B izkazali svojo premoč. Nato sta se srečali Taborniki A in Skamperle B. Zmagalo je moštvo Skamperla B z 2:1 (15:6, 15:17, 15:7). Zanimivo je bilo srečanje med Skamperlom A in srednješolci, ki se je zaključilo z 2:0 (15:10, 15:3) v korist Skamperla A. Izid tekme med Skamperlom B in srednješolci je bil do konca negotov; zmagali pa so Skamperlovci B z 2:1 (15:10, 8:15, 15:12). V dvoboju Skamperle B - Jadran si je prvo tekmo zagotovilo moštvo Skamperla B (6:15), v drugi so bili uspešnejši Jadranši (15:13), za kar imajo največ zaslug zlasti Delfar, Pahor in Bradač; v tretji tekmi je spet bolje zaigralo moštvo Jadrana (15:11) in si tako priborilo kožno zmago z 2:1. Jadranši so proti srednješolci zmagali z 2:1 (15:11, 9:15, 15:10). V tekmi med Taborniki B in Taborniki A se je sreča v igri pogosto menjavala, zmagalo pa je moštvo A z 2:1 (14:16, 15:10, 18:16). Skamperle A je odpravil Skedenj z 2:0 (15:3, 15:13), Taborniki B pa z 2:1 (15:9, 5:15, 15:9). Pomembno je bilo srečanje Skamperle A - Taborniki A; boljši so bili Skamperlovci A; lepo sta zlasti igrala Jurkič in Pavlica (oba Skamperle A). Izid je bil: 2:0 (15:6, 15:8) v korist Skamperla A. **Končna lestvica odbojarskega turnirja:** 1. Skamperle A, 2. Taborniki A, 3. Taborniki B, 4. Skedenj, 5. AK Jadran, 6. Skamperle B in 7. Društvo slovenskih srednješolcev.

V atletiki so tekmovalci dosegli nekatere dobre uspehe, kar nedvomno pomeni napredek v športnem delovanju naše mladine. V teku na 80 m je dosegel najboljši čas (9"7) Pilat (Taborniki); v krosu je bil nauspešnejši Reketič z Opčin (1'37"2); naj-

(Nadaljevanje na 10. strani)

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

62

Ko smo zvedeli, da ubijajo ruske častnike, nas je ledeno spretelo, čeprav smo že slutili, da ubijajo prav nje.

Že nekaj mesecev so bili v taborišču. Zaprti so bili posebej v neki sobi na 29. bloku, vendar pa so lahko hodili delat, a ne izven taborišča. Bili so močni mladi fantje okrog petindvajsetih, osemindvajsetih let in nekateri morda tudi mlajši. Na prvi pogled jim je bilo videti, da so študentje ali mladi izobraženci. Videli smo jih navadno vsako opoldne, ko smo se vračali s plantaže v taborišče. Po osem ali deset jih je porivalo velik voz s polnimi železnimi vedri juhe. Pred vsakim blokom so ustavili voz in postavili na tla toliko kibel, kolikor jim je prebral z listka pisar, ki jih je spremljal. Nato so se uprli v voz in ga porinili naprej do drugega bloka. Bili so oblečeni v progaste taboriščne obleke, ki smo jim pravili »zebre«. Ostriženi so bili kot vsi Rusi v taborišču, s široko progo preko vse glave od čela do temena. Kljub tem zunanjim znakom pa je bilo v njih nekaj močnega in ponosnega. Takoj je bilo čutiti, da so častniki. Obnašali so se bolj mirno in dostojanstveno kakor drugi njihovi rojaki v taborišču, ki so jih opazovali z občudovanjem in

spoštovanjem. Od teh smo tudi zvedeli njihovo zgodbo in to že takoj potem, ko so jih pripeljali v taborišče. Namenjeni so bili v taborišče za ujetje sovjetske častnike, a nekateri so pobegnili z vlaka, ki jih je vozil tja, in pri tem menda ubili nekega stražarja. Za kazeno so vso skupino poslali v Dachau, kjer naj bi čakali na sodbo. Baje so bili sami prepričani, da jih bodo pobili, in to se je tudi govorilo po taborišču. Vendar pa nismo vzeli teh govoric čisto resno, ker se nam je zdelo nemogoče, da bi vse obsodili na smrt zaradi dejanja, ki so ga storili le nekateri njihovi tovariši, ki so povrh še pobegnili. Tudi dejstvo, da so jih pustili delati, namesto da bi jih imeli strogo osamljene, nam je dajalo upanje, da se jim ne bo zgodilo nič hujšega, kot da bodo morali ostati v Dachau in deliti našo usodo, namesto da bi čakali na konec vojne v kakem taborišču za vojne ujetnike, kjer človeka le niso tako popolnoma ponižali v njegovem človeškem dostojanstvu kot v taborišču za civilne internirance, četudi so morda prav tako stradali.

Toda ko smo se tisto opoldne vrnili v taborišče, smo takoj spoznali, da je vest resnična. Vozove z vedri so vozili drugi ljudje. Vse taborišče se je zdelo nekam nenavadno tiho in potrto, kakor da je legla nanj nevidna mora. Na lagerski cesti in pred barakami skoro ni bilo videti človeka, čeprav je ta čas tam navadno mrgolelo internirancev. Na bloku pa so nam povedali, kako se je

TEDENSKI KOLEDARČEK

3. maja, **nedelja**: Aleksander
4. maja, **ponedeljek**: Florijan
5. maja, **torek**: Miran, Irenej
6. maja, **sreda**: Janez
7. maja, **četrtek**: Vnebohod
8. maja, **petek**: Miha
9. maja, **sobota**: Gregorij

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 29. aprila si dobil oz. dal za:	
ameriški dolar	617—621 lir
avstrijski šiling	24—24,50 lir
100 dinarjev	90—92 lir
100 francoskih frankov	123—126 lir
funt šterling	1725—1750 lir
nemško marko	148,75—149,75 lir
švicarski frank	143—144,50 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 3. maja, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj — kronika 7 dni v Trstu; 15.40 Zbor s Proseka-Kontovela; 17.00 Naše sanje, igra v 3 dej. (Ugo Betti - Mirko Javornik). Igrajo člani RO; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: Boris Pasternak (Filibert Benedetič); 22.10 Antologija slovenske vokalne glasbe.

Ponedeljek, 4. maja, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Iz življenja tujih ptičev: Medar; 18.10 Koncert kitarista Bruna Tonazzija; 18.30 Vokalni tercet Metuljček; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.30 Luigi Cherubini: Medea, opera v 3 dej. — orkester in zbor milanskega gledališča La Scala. Približno ob 22.15: Mala literarna oddaja.

Torek, 5. maja, ob: 18.00 Z začarane police — Ivanka Cegnar: »Zlata pipa«; 18.10 Simfonični koncert orkestra Tržaške filharmonije, ki ga vodi Carlo Felice Cillario s sodelovanjem violinista Salvatora Accarda; 21.00 Obletnica tedna: »Ob 100-letnici druge vojne za zedinjenje Italije«; 21.20 Hrvaške ritmične popevke; 22.00 Umetnost in življenje: Glasbena dejavnost na Tržaškem v prejšnjem stoletju (napisal Franjo Delak); 22.35 Koncert basista Vladka Korošca, pri klavirju Danilo Švara.

Sreda, 6. maja, ob: 12.55 Orkester Andree Kostelanetz; 18.00 Radijska univerza — Luigi Volpicelli: Poklicna usmeritev — »O činiteljih in duhovnih funkcijah poklicne usmeritve«; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Starc); 20.30 Slovenske instrumentalne zasedbe; 21.00 Zet gospoda Poirierja, igra v 3 dej. (Emile Augier - Jules Sandeau - Dušan Pertot). Igrajo člani RO.

Četrtek, 7. maja, ob: 8.30 Male slovenske zasedbe in zbori; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 11.30 Oddaja za najmlajše: Spominčica, pravljica (Zdravko Ocvirk). Igrajo člani RO; 18.00 Novela: »Motacilla montana« (napisal Vinko Beličič); 18.20 Čajkovski: Koncert za violino v D-duru; 19.00 Sola in vzgoja — Anton Kacin: »Pomen dobrohotne kritike za mladino«; 21.00 Zgodovina odkrivanja sveta — Afrika: »Ignacij Knoblehar«, slovenski misijonar in raziskovalec (Drago Stoka in Mirko Javornik); 22.00 Iz sodobne književnosti — »Italijansko gledališče med dvema stoletjema«, napisal Giorgio Pullini; ocena: Josip Tavčar; 22.15 Mariborski zbor Slava Klavara.

Petek, 8. maja, ob: 18.00 Radijska univerza — Msgr. Jakob Ukmar: Problem ločitve zakona po kanonskem pravu — »Še o razdiralnih zadržkih«; 18.10 Schubert: Simfonija št. 9 v C-duru; 19.00 Širimo obzorja — Gradovi na Tržaškem: Repentabor (Drago Stoka); 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 21.20 Orkester Bojan Adamič in kvintet Jože Kampič; 21.40 Samospevi Josipa Prohaska; 22.00 Znanost in tehnika — Boris Mihalič: »Kaj pravi znanost o ognjenikih«; 22.15 Koncert Ljubljanskega godalnega kvarteta.

Sobota, 9. maja, ob: 12.55 Glasba Fritza Kreislerja; 15.00 De Falla: »Car Ijubezni«, balet; 16.00 Novelist tedna — oddajo pripravil Martin Jevnikar; 16.20 Jugoslovanske narodne pesmi in plesi; 17.30 Velika dela slavnih mojstrov; 18.00 Oddaja za najmlajše: Zalost in veselje, mladinska zgodba (Andrejčkov Jože - Mirko Javornik). Igrajo člani RO; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 20.40 Zborovske skladbe Franceta Marolta; 21.00 Sreča grdihi, radijska veseloigra (Glaucio Ponzana - Saša Martelanc). Igrajo člani RO; 22.30 Pojejo Majda Sepe in »Duo sa Kvarnera«.

ŽENSKI KOTIČEK

LONČNICE

Dom, kjer ni nikakega cvetja, se zdi zelo pust in prazen. V velikih stanovanjih je mnogo prostora, kamor lahko postavimo cvetlične lončke; gošpodinja, ki pa ima majhno stanovanje, a želi dati domu lepo lice, si lahko pomaga tako, da namesti na bambusovo palco, ki je pritrjena v tla in v strop, kovinaste obročke, vanje pa postavi lončke z rastlinami. Lončnice bodo poživile družinski krog, kar je nagrada za gospodinjin trud. Kdorkoli bo obiskal njen dom, ga bo prijetno dojelo.

Vsaka vrsta cvetlic potrebuje določeno količino vode za različne letne čase: poleti vsekakor več kot pozimi, ker rastline v poletju bujno rastejo, medtem ko pozimi počivajo. V vročih mesecih jim zalivamo zvečer, v mrzlih pa zjutraj. Voda, ki jo pozimi rabimo za zalivanje, naj stoji nekaj časa v sobi, da ne bo ledenomrzla. Rastlinam ne smemo zalivati preveč ali premalo, toda cveticam manj škoduje, ako imajo premalo vode kot preveč. Vča-

sih se spomnimo, da že dolgo nismo zalile cveticam in tedaj močno namočimo suho zemljo. Tako početje je zgrešeno, ker se lahko zgodi, da začno korenine gniti. Če hočemo zvedeti, ali je zemlja v lončkih suha ali mokra, napravimo takole: potrkamo na cvetlični lonček; če je zvok jasen, pomeni, da je zemlja suha; če pa je top, je zemlja vlažna. Primerno je tudi, da včasih postavimo rastline pod prho. Tedaj moramo velike liste obrisati z mehko in suho krpo, in zatem še z vlažno. Če ni prepriha, je prav, da v srednjetojlihi dneh pustimo, da sije sonce na cvetlice. Za nekatere je primernejše dopoldansko, za druge popoldansko sonce. Dež in zrak vsekakor ne škodujeta lončnicam.

SPORTNI PREGLED

(Nadaljevanje z 8. strani)

dalje in najvišje je skočil Pavlica (Škamperle), in sicer 5,85 m oziroma 180 cm; Jurkič (Škamperle) je vrgel kroglo 14,35 m daleč in ga ni nihče prekosil; v metu diska je dosegel najboljši uspeh Sedmak (Sv. Križ), ki je vrgel disk 38,20 m daleč. **Končna lestvica moštev je naslednja:** 1. Škamperle 54 točk, 2. Taborniki 46, 3. Opčine 38, 4. Sv. Križ 16, 5. Skedenj 4, 6. Jadran 2 in 7. Društvo slovenskih srednješolcev 0.

V atletiki so nastopila tudi dekleta in dosegla tele izide: **skok v daljino:** Irena Srca 3,77 m; **skok v višino:** Nivea Kuret 120 cm. Zenska srečanja v odbojki so se takole zaključila: Srednješolke - Telovadkinje B 0:2 (4:15, 0:15); Tabornice - Telovadkinje A 0:2 (11:15, 7:15); Tabornice - Srednješolke 2:0 (16:14, 15:9); Telovadkinje A - Telovadkinje B 2:0 (15:4, 17:15). **Končni vrstni red ženske odbojke:** 1. Telovadkinje A, 2. Telovadkinje B, 3. Tabornice in 4. Srednješolke.

SPORT PO SVETU

Kolesarstvo — Belgijski Hoevenaers je zmagal na dirki »Valonska puščica«.

Na dvodnevni dirki Beograd - Subotica - Budimpešta je zmagal Madžar Horvat. V skupni moštveni oceni prvači Madžarska. V prvi etapi je zmagal Madžar Stamus, v drugi Horvat.

Končala se je dirka po Siciliji. Zmagovalec je Guarnieri, drugi je Galeaz z 1 sek. zaostanka.

Na dirki Liège - Bastone - Liège je zmagal De Bruyne.

Nogomet — V Baslu je Jugoslavija premagala Švico s 5:1 (2:0). Tokrat se je jugoslovanski napad dobro izkazal. Švicarska obramba ni bila kos svoji nalogi. Gole so zabili v prvem polčasu: Lipošinović 3', Sekularac 42'; v drugem polčasu: Sekularac 2', Rey (Šv.) 13', Veselinović 38' in 41'. Najboljši igralci so bili Sekularac, Zebec in Rey.

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20

Telefon 29-477

dogodilo. Interniranci, ki so morali delati v SS-ovskih pisarnah, so zvedeli, da je prispela smrtna obsodba za ruske častnike že nekaj dni prej, vendar so se SS-ovski poveljniki bali, da bi se skušali ujeti častniki braniti in da bi prišlo do kaknega neljubega pripetljaja, ki bi vzbudil preveč hrupa v javnosti. Zato so skušali uspraviti nemir ujetih častnikov in jim niso ničesar sporočili. Ves naklep je ostal tajen, medtem pa so do podrobnosti organizirali njihov pokol, če so sploh bile potrebne za to še kakše posebne priprave, saj za take primere je bilo vedno vse pripravljeno in izvežbanih morilcev je bilo na pretek na razpolago.

Kako uro potem, ko so se delovne komande razšle in je zavladal v taborišču navaden dopoldanski mir — saj je v taborišču ostalo sorazmerno le malo ljudi — se je napotil oddelek z brzostrelkami oboroženih SS-ovcev na 29. blok, ki so ga obkolili, a vendar tako, da ni vzbudilo prevelike pozornosti. Eden izmed SS-ovcev je prebral z listka številke in imena kakih sedmih častnikov in dejal: »Los, ihr kommt mit! Marsch!« Častniki so v hudi slutnji spraševali, kam jih bodo peljali, a SS-ovci so jih mirili, da ne bo nič hudega. Peljejo jih samo na zasliševanje. Vendar se častniki niso dali prevariti. Pa tudi na vseh drugih blokih so že opazili, kaj se dogaja, in so s sočutjem in žalostjo gledali za sprevedom, ki je korakal po taboriščni cesti proti izhodu. Pozneje so pravili, da so šli častniki v smrt mirno in ponosno. Najbrž so jasno slutili, da gredo v smrt. Čez kakih deset minut so se SS-ovci vrnili in tisti z listkom v roki je prebral nova imena. Drugih sedem ali osem čast-

nikov se je postavilo v dvostope in odpeljali so jih skozi glavni izhod. In še in še so se vračali SS-ovci, dokler ni prečrtal tisti z listkom zadnjega imena in številke. Če se ne motim, jih je bilo 98. Nobeden se ni branil, nobeden upiral ali prosil za milost. Vsaj tam ne. Kaj se je dogajalo na morišču, so vedeli samo morilci. Vendar se je nekaj zvedelo. Glas, ki je krožil po taborišču, je vedel povedati, da so jih ubijali pasamezno. Vsak je moral poklekiniti k jarku in se nagniti nanj, nakar ga je SS-ovec z revolverjem ustrelil v tilnik. Nad jarkom zato, da bi se vanj stekala kri. Drugi so vedeli povedati, da so jih spuščali pasamezno skozi neka vrata in jih pri tem ustrelili v tilnik. Kako je natančno bilo, nismo mogli dognati, čeprav smo slišali s'rele. Vedeli smo le, da ni bilo nikakega kričanja. In ker Rusi niso ničesar vzklikali pred smrtjo, je bilo verjetno, da so jih nenadno in, preden so pričakovali, ustrelili v tilnik. Kmalu nato so bili že v krematoriju, ki je bil zraven morišča. Vse se je odigralo navidezno popolnoma mirno in tiho, naravnost neverjetno mirno in tiho, če se pomisli, da so ubili 98 mladih močnih ljudi drugega za drugim. Človek se ni mogel ubraniti misli na dobro organizirano živinsko klavnico kakenga večjega mesta, le da tam vendarle ne gre vse tako tiho in gladko. Ko smo poslušali pripovedovanje o tem pokolu, smo čutili v ustih sladkoben okus kakor po krvi, in šlo nam je na bruhanje.

Tolažili smo se s tem, da tudi morilci ne bodo ušli svoji usodi in da jih bo kazen prav kmalu doletela.

(Dalje)